

Odídenci z Ukrajiny na slovenskom pracovnom trhu rok od vypuknutia vojny

Branislav Hábel a Marcela Veselková

február 2023

Pod'akovanie

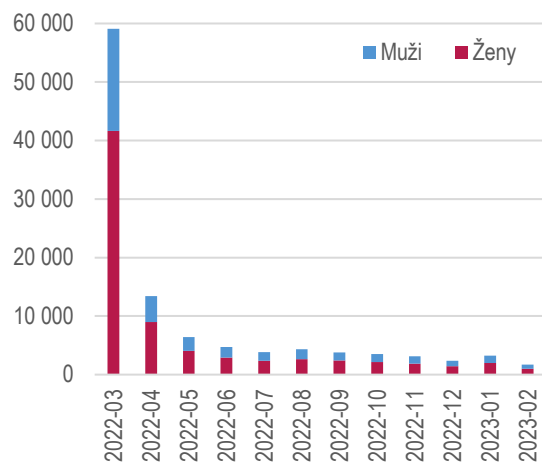
Autori ďakujú Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstvu vnútra SR za poskytnutie údajov nevyhnutných na spracovanie tohto komentára.

1 Prácu si našlo už takmer 24 tisíc odídencom¹

Vojnoví utečenci z Ukrajiny, ktorí požiadali o udelenie štatútu dočasného útočiska (tzv. odídeni)², získali okrem iných výhod aj jednoduchší prístup na slovenský trh práce.³ Do 18. februára 2023 požiadalo o dočasné útočisko na Slovensku 109 617 ľudí utekajúcich pred vojnou na Ukrajine, pričom viac ako polovica z nich tak urobila už v prvom mesiaci od ruskej invázie do Ukrajiny, t.j. v marci 2022 (Graf 1).⁴ Odvtedy počet odídencom so žiadosťou o dočasné útočisko postupne klesá.

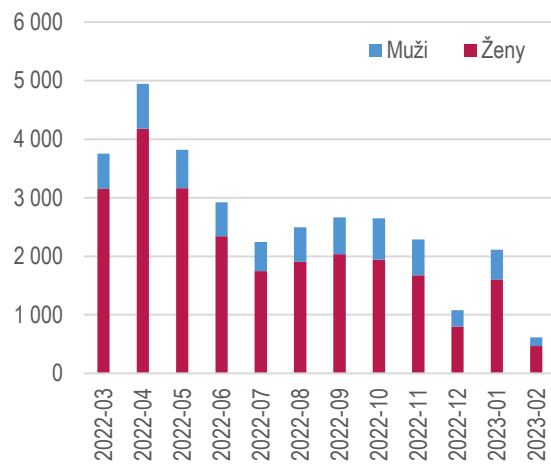
Populácia odídencom sa výrazne odlišuje od bežnej slovenskej populácie. Väčšinu odídencom tvorili ženy a deti, nakoľko muži vo veku 18 až 60 rokov majú dočasný zákaz opustiť svoju krajinu z dôvodu všeobecnej mobilizácie. Zhruba 35 % odídencom bolo vo veku do 18 rokov. Z osôb nad 18 rokov tvorili takmer 77 % odídencom ženy. V absolútnych číslach išlo o 54 486 žien. Toto vekové a rodové zloženie má vplyv aj na uplatňovanie odídencom na trhu práce.

Graf 1 Počet osôb so žiadosťou o dočasné útočisko na území SR v dôsledku vojny na Ukrajine

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR.

Graf 2 Počet obsadených pracovných miest v jednotlivých mesiacoch od ruskej invázie do Ukrajiny

Zdroj: ÚPSVaR.

Obsadzovanie pracovných miest počas roka 2022 kopírovalo prílev utečencov a utečenkýň na Slovensko. Podľa administratívnych údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR)⁵ sa najviac pracovných miest – takmer 5000 – obsadilo v mesiaci apríl 2022 (Graf 2). Celkovo si počas prvých 12 mesiacov od vypuknutia vojny na Ukrajine až do 18. februára 2023 postupne našlo prácu 23 858 odídencom, ktorí spolu obsadili celkovo 31 605 pracovných miest (Tabuľka 1). Z toho vyše 79 % pracovných miest zastávali práve ženy.

¹ Tento komentár predstavuje aktualizáciu analytického komentára ISP s názvom „Prácu si našlo už 13 % odídencom, 40 % pozícií obsadených odídencomi však vyžaduje len základné vzdelanie“ zverejneného v apríli 2022.

² Ukrajinci prichádzajúci na naše územie mohli žiadať o poskytnutie dočasného útočiska v Slovenskej republike od 1. marca 2022.

³ Viac informácií o zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín je dostupných na webovej stránke Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny tu: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/aktuality/lex-ukrajina-zamestnavanie-statnych-prislusnikov-tretich-krajin.html?page_id=1170865

⁴ Podľa štatistických údajov Ministerstva vnútra o počte osôb so žiadosťou o dočasné útočisko na území SR v súvislosti s konfliktom na Ukrajine.

⁵ Ak nie je uvedené inak, zdrojom údajov je vždy Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Údaje o odídencom sú získané z informačných kariet predložených miestnym úradom práce, sociálnych vecí a rodiny. Obsadzovanie pracovných miest je v zmysle výnimky podľa § 23a ods. 1k) zákona 5/2004 Z. z. (výnimka pre štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorému sa poskytl dočasné útočisko).

Podiel aktívnych pracovných miest, t.j. takých, kde pracovná činnosť nebola ukončená, však postupne v čase klesá. K 18. februáru 2023 zostalo aktívnych takmer 53 % z celkového počtu obsadených pracovných miest, na ktorých pracovalo 15 572 odídencom.

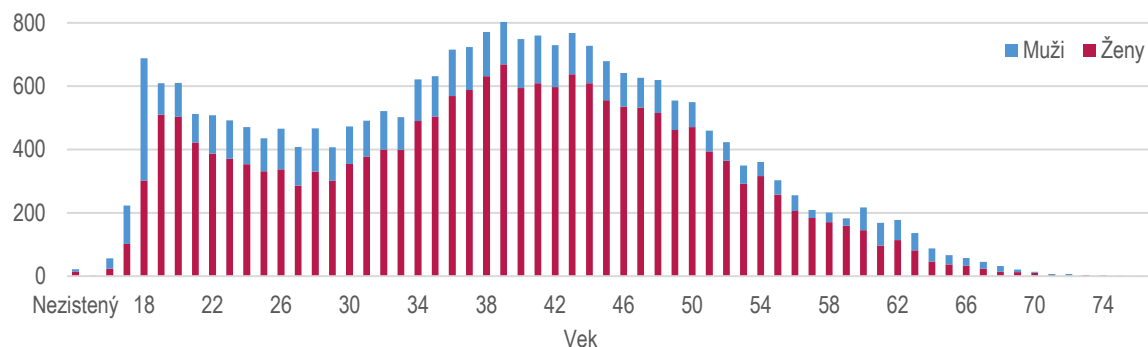
Tabuľka 1 Počet pracujúcich a pracovných miest odídencom s dátumom obsadenia od 01.03.2022

Do dátumu	Počet pracujúcich odídencom	Počet pracovných miest	Ukončené	Aktívne
31.03.2022	3 692	3 756	289 (7,7 %)	3 467 (92,3 %)
30.04.2022	8 322	8 705	1 366 (15,7 %)	7 339 (84,3 %)
31.05.2022	11 508	12 522	3 056 (24,4 %)	9 466 (75,6 %)
30.06.2022	13 659	15 443	4 918 (31,8 %)	10 525 (68,2 %)
31.07.2022	15 261	17 688	6 192 (35,0 %)	11 496 (65,0 %)
31.08.2022	17 019	20 189	7 818 (38,7 %)	12 371 (61,3 %)
30.09.2022	18 808	22 854	9 265 (40,5 %)	13 589 (59,5 %)
31.10.2022	20 537	25 504	10 632 (41,7 %)	14 872 (58,3 %)
30.11.2022	21 986	27 795	11 870 (42,7 %)	15 925 (57,3 %)
31.12.2022	22 594	28 876	13 895 (48,1 %)	14 981 (51,9 %)
31.01.2023	23 537	30 991	14 856 (47,9 %)	16 135 (52,1 %)
18.02.2023	23 858	31 605	15 010 (47,5 %)	16 595 (52,5 %)
	<i>z toho 18 652 žien</i>	<i>25 007</i>	<i>12 254 (49,0 %)</i>	<i>12 753 (51,0 %)</i>

Zdroj: ÚPSVaR.

Väčšinu pracujúcich zastávali ženy v strednom veku (Graf 3), ktoré zároveň predstavovali väčšinu žiadajúcich o dočasné útočisko. Vo veku od 30 do 45 rokov ich bola takmer polovica (46 %). Podiel pracujúcich žien v plodnom veku, ktoré sa zvyknú starať o malé deti, bol výrazne nižší. Toto môže poukazovať na problémy zosúladovania pracovného a rodinného života súvisiace s nedostatočným prístupom k formálnej starostlivosti o deti alebo kultúrne preferencie rodičov vo výchove dieťaťa.

Graf 3 Veková štruktúra pracujúcich odídencom s dočasným útočiskom

Zdroj: ÚPSVaR.

2 38 % pozícií obsadených odídencomi vyžaduje len základné vzdelanie

Údaje o stupni dosiahnutého vzdelania poznáme v prípade 92 % pracujúcich odídencom, z ktorých takmer 70 % uviedlo, že má dosiahnuté stredoškolské vzdelanie. Základné a nižšie dosiahnuté vzdelanie udalo vyše 7 % a vysokoškolské zhruba 23 % odídencom.

Stupňu dosiahnutého vzdelania však nezodpovedá uplatňovanie na pracovnom trhu. Odídencom sa zatiaľ koncentrujú v nízkoqualifikovaných povolaniach (Tabuľka 2). Viac ako 38 % pracovných pozícií obsadených odídencomi spadá do skupiny pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (ISCO 9), t.j. ide o pozície, ktoré vyžadujú len základné vzdelanie.⁶ Ďalších 56 % pozícií obsadených odídencomi vyžaduje len stredoškolské vzdelanie

⁶ Pri párovaní klasifikácie zamestnaní ISCO a požadovanej úrovne vzdelania ISCED sme vychádzali z návrhu Medzinárodnej organizácie práce dostupného tu: <https://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/docs/annex1.pdf>

(ISCO 4 až 8) a iba 5 % vysokoškolské vzdelanie (ISCO 1 až 3). Takéto uplatňovanie poukazuje na silný kvalifikačný nesúlad a korešponduje so skúsenosťami z iných krajín.

Tabuľka 2 Obsadené pracovné miesta podľa profesie a vzdelania

Zamestnanie (SK ISCO)	< ZŠ	ZŠ	SŠ	VŠ	NA	Spolu
1 Zákonnodarcovia, riadiaci pracovníci	0	0	16	51	8	75
2 Špecialisti	2	28	141	865	64	1 100
3 Technici a odborní pracovníci	0	14	214	296	33	557
4 Administratívni pracovníci	4	93	614	465	117	1 293
5 Pracovníci v službách a obchode	4	150	1 409	708	287	2 558
6 Kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve	0	92	176	29	25	322
7 Kvalifikovaní pracovníci a remeselníci	2	161	1 304	344	105	1 916
8 Operátori a montéri strojov a zariadení	37	599	8 982	1 594	437	11 649
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	39	906	7 638	2 365	1 119	12 067
NA	0	3	36	21	8	68
Spolu	88	2 046	20 530	6 738	2 203	31 605

Zdroj: ÚPSVaR. Pozn.: „NA“ znamená, že hodnota bola v údajoch nevyplnená.

V top desiatke najobsadzovanejších pozícií prevažujú povolania, ktoré nevyžadujú jazykové znalosti. Dominuje montážny pracovník v strojárkej výrobe s podielom 14,5 % obsadených pozícií. Pomocný pracovník v sklade predstavuje 7,3 % pozícií, upratovačka 6,2 %, montážny pracovník elektronických zariadení 6,0 % a pomocník v kuchyni 4,8 % (Graf 4). Prvých 10 najobsadzovanejších pozícií pokrýva vyše 53 % všetkých pracovných miest obsadených odídencami.

Graf 4 Odídenci sa koncentrujú v manuálnych povolaniach

Zdroj: ÚPSVaR.

3 Väčšina odídenčov pracuje v priemyselnej výrobe a vo veľkých firmách

Koncentracii v nízkokvalifikovaných a strednokvalifikovaných povolaniach zodpovedá aj odvetvová koncentrácia (Tabuľka 3). Podľa administratívnych údajov ÚPSVaR sa najviac pozícií obsadených odídencami sústreďuje v odvetví administratívnych a podporných služieb (29 %). Do tejto kategórie však spadajú aj pracovné miesta, ktoré nemajú uvedené odvetvie podľa vykonávanej pracovnej časti, ale podľa agentúry sprostredkujúcej zamestnanie, príp. ide o firmy, ktoré majú uvedený personálny leasing ako jednu z činností. Ďalších takmer 26 % pozícií obsadených odídencami sa koncentruje v priemyselnej výrobe. Nasledujú ubytovacie a stravovacie služby a veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov s podielom okolo 7 %.

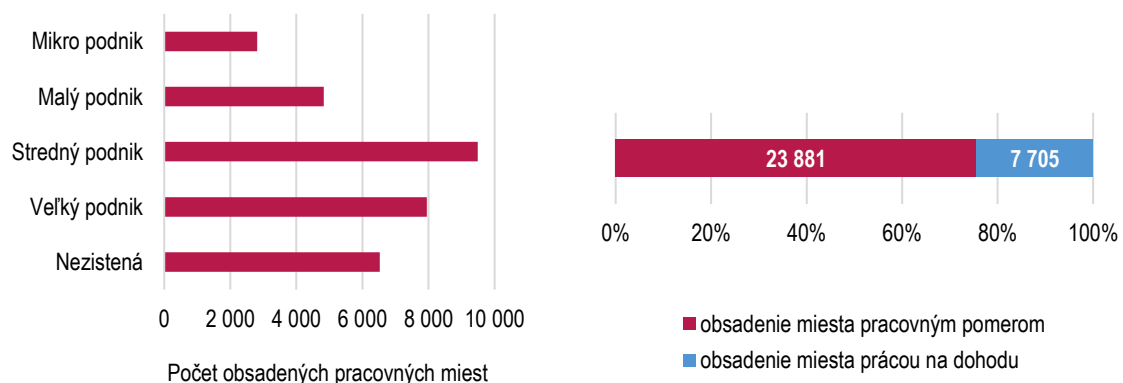
Tabuľka 3 Obsadené pracovné miesta podľa SK NACE

Sekcia	Názov	Počet	%
A	Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	594	1,9%
B	Ťažba a dobývanie	10	0,0%
C	Priemyselná výroba	8 094	25,6%
D	Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	12	0,0%
E	Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd	64	0,2%
F	Stavebníctvo	952	3,0%
G	Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	2 176	6,9%
H	Doprava a skladovanie	744	2,4%
I	Ubytovacie a stravovacie služby	2 220	7,0%
J	Informácie a komunikácia	334	1,1%
K	Finančné a poisťovacie činnosti	51	0,2%
L	Činnosti v oblasti nehnuteľností	426	1,3%
M	Odborné, vedecké a technické činnosti	1 829	5,8%
N	Administratívne a podporné služby	9 300	29,4%
O	Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	329	1,0%
P	Vzdelávanie	668	2,1%
Q	Zdravotníctvo a sociálna pomoc	1 527	4,8%
R	Umenie, zábava a rekreácia	284	0,9%
S	Ostatné činnosti	766	2,4%
NA	Nevyplnené	1 225	3,9%
Spolu		31 605	100,0%

Zdroj: ÚPSVaR.

Informáciu o veľkosti podniku, v ktorom pracujú odídenci, máme v prípade zhruba 79 % obsadených pracovných miest (Graf 5). Najviac pracovných miest bolo obsadených v stredných podnikoch (30 %). Nasledujú veľké podniky s podielom vyše 25 %. V mikro a malých podnikoch sa nachádzalo okolo 24 % pracovných miest. Pre porovnanie, v slovenskej podnikovej ekonomike (bez živnostníkov) v roku 2021 pracovalo zhruba 24 % zamestnaných vo veľkých podnikoch, 30 % v stredných a 46 % v mikro a malých podnikoch (Štatistický úrad SR). Takmer 76 % pracovných miest bolo obsadených na základe pracovného pomeru, zvyšná takmer štvrtina bola obsadená na dohodu (Graf 6).

Graf 5 Obsadené pracovné miesta podľa veľkosti podniku Graf 6 Druh pracovného pomeru

Zdroj: ÚPSVaR.

Zdroj: ÚPSVaR.

4 Odídenci si hľadali prácu ľahko, ale časť pracovala len krátkodobo

Slovenský trh práce počas prvého roka od ruskej invázie do Ukrajiny absorboval 23 858 odídencom, k 18. februáru 2023 však stále pracovalo len 65,3 % z nich. Odídenci si teda po príchode na Slovensko dokázali nájsť prácu relatívne ľahko, ale časť z nich pracovala len krátkodobo. Hoci presné údaje o tom, prečo sa rozhodli ukončiť pracovnú činnosť, nemáme, dá sa predpokladať, že niektorí sa vrátili späť na Ukrajinu alebo sa posunuli

ďalej na západ. Pre ďalších zasa mohlo byť ťažké sklbiť rodinný a pracovný život, keďže z osôb nad 18 rokov tvorili takmer 77 % ženy.

Väčšina odídencom vykonávala nízkokvalifikovanú prácu. Až 38 % pozícií obsadených odídencomi vyžadovalo len základné vzdelanie, hoci 93 % z pracujúcich odídencom, ktorí poskytli údaje o dosiahnutom vzdelaní, malo stredoškolské alebo vysokoškolské vzdelanie. Jedným z dôvodov, pre ktorý odídencomi uprednostňovali akúkoľvek prácu pred prácou zodpovedajúcou ich kvalifikácii, bola pravdepodobne jazyková bariéra alebo bariéry súvisiace s uznávaním kvalifikácií. V top desiatke najobsadzovanejších pozícií totiž prevažovali manuálne povolania, ako napríklad montážny pracovník v strojárskvej výrobe (14,5 % pozícií), pomocný pracovník v sklade (7,3 % pozícií) alebo upratovačka (6,2 % pozícií).